

РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК КООПЕРАТИВНОЇ МОДЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧУВАЛЬНОЇ АГРОЛОГІСТИКИ

О. П. Величко, к. е. н, доцент

Дніпропетровський державний аграрний університет

Введено поняття «спеціалізований агрологістичний кооператив» і «кооператив із супутньою агрологістичною діяльністю» та визначено їх сутність. Досліджено окремі особливості регіонального розвитку кооперативної логістики агробізнесу в Україні та Дніпропетровській області. Визначено чинники формування кооперативної моделі забезпечувальної агрологістики в системі заготівлі і збуту молочної сировини на прикладі окремого регіону та класифіковано їх за SWOT-моделлю. Узагальнено пріоритетні напрями розвитку логістичного забезпечення агробізнесу регіону через систему обслуговуючої кооперації.

Постановка проблеми. Аграрна логістика, як і всі інші види бізнес-логістики, може мати раціоналістичний і забезпечувальний типи чи їх інтегрований прояв [1, с. 27]. Забезпечувальна агрологістика безпосередньо орієнтована на дослідження різних логістичних утворень (об'єктів, організацій, каналів, ланцюгів, мереж тощо), пов'язаних із конкретними логістичними операціями (процесами), які створюють необхідні умови для ведення основного виду діяльності аграрного підприємства (задоволення попиту через виробництво сільськогосподарської продукції).

У всьому світі найпоширенішими формами здійснення аграрного підприємництва є приватно-корпоративна і фермерсько-кооперативна. На їх основі формуються і дві основні моделі логістичної організації аграрного бізнесу: корпоративна та кооперативна. Причому в корпоративній агрологістиці послідовні етапи постачання, підтримки виробництва і розподілу знаходяться в межах одно- чи декількоосібного контролю, а в кооперативній –

контролюються через демократичне управління та багатоосібне рівноправне співволодіння, переважно на безприбутковій основі.

Дослідження процесу формування і розвитку кооперативної логістики в аграрному секторі економіки України є наразі надзвичайно актуальною і важливою науковою проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми організації та діяльності кооперативних утворень в сучасному агробізнесі України стали предметом уваги В. В. Зіновчука [2], Н. В. Зіновчук [2], М. Й. Маліка, Л. В. Молдаван, А. О. Пантелеймоненка, П. Т. Саблука, І. В. Свиноуса [3], Ю. В. Ушкаренко, В. В. Юрчишина та ін. Особливості розвитку агрологістики опрацьовують такі вчені, як О. В. Корнієцький, Т. В. Косарева, В. І. Перебийніс, І. Г. Смирнов та ін.

Водночас дослідження, які відображають особливості логістики в системі обслуговуючої кооперації є менш чисельними.

Мета та методика дослідження. Основною метою досліджень є уточнення категорійного апарату в системі кооперативної агрологістики, а також систематизація чинників її формування і пріоритетів розвитку на регіональному рівні.

В процесі роботи застосовано такі основні методи наукових досліджень, як монографічний, розрахунково-конструктивний, *SWOT*-аналіз, кореляційно-регресійний аналіз, графічний, узагальнення, прогнозування тощо.

Виклад основного матеріалу. Процес виробництва (технологічні операції) і підтримка виробництва (логістичні операції) є принципово різними бізнес-процесами. Технологічні операції – це операції, завдяки яким відбувається якісне перетворення предмету праці. Логістичні операції – це операції, що забезпечують наявність необхідного предмету чи продукту праці в необхідній кількості, в потрібному місці, в необхідний час. Таким чином логістичні операції – це будь-які операції, що здійснюються речовими предметами і продуктами праці у сферах виробництва і обігу за виключенням технологічних операцій з виробництва матеріальних благ [4, с. 77–78]. Основними логістичними процесами є постачання, заготівля, підтримка виробництва та фізичний розподіл.

Обслуговуючі кооперативи можна розглядати як групу агровиробників, що мають власні господарства і вирішили разомдіяти там, де вони не можуть ефективно працювати поодиноці [2, с. 66].

З огляду на це із технологічними процесами прямо пов'язана діяльність сільськогосподарських виробничих, а також переробних обслуговуючих кооперативів. Постачальницькі, заготівельно-збутові, транспортні і деякі інші сервісні кооперативи в системі обслуговуючої

кооперації спеціалізуються на окремих послугах з логістичного забезпечення агробізнесу їх членів та інших суб'єктів.

Багатофункціональні кооперативи можуть бути одночасно пов'язані як із технологічними, так й з різними логістичними операціями в сільському господарстві [3, с. 242]. Це дає підстави для виокремлення понять «спеціалізований агрологістичний кооператив» та «кооператив із супутньою агрологістичною діяльністю».

Спеціалізований агрологістичний кооператив – це сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, основним завданням якого є забезпечення окремого (их) логістичного (их) процесу (ів) в діяльності його членів або інших суб'єктів господарювання.

Кооператив із супутньою агрологістичною діяльністю – це сільськогосподарський обслуговуючий або виробничий кооператив, одним із завдань якого є забезпечення окремого (их) логістичного (их) процесу (ів) в діяльності його членів або інших суб'єктів господарювання.

Сьогодні в Україні найдинамічніше розвивається спеціалізована молочарська логістична кооперація. Такі кооперативи функціонують майже в усіх регіонах України. Причому в третині областей кооперативний рух на селі пов'язаний виключно з молочарським бізнесом. В 48 % регіонів кооперативи також частково залучені до логістики зберігання і реалізації зерна, а в 36 % – плодоовочевої продукції.

Дослідження, на підставі даних аграрного відомства [5], показали, що важливе місце у зміцненні економіки СОК займає чисельність членів, що користуються його послугами. Так, в середньому в Україні, при збільшенні обсягу пайового фонду сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу на 1 тис. грн обсяг надання логістичних послуг за півріччя зростає лише на 25,3 грн, а от при залученні додаткового члена кооперативу цей показник підвищується на 2074,0 грн.

В Дніпропетровській області сфера діючої кооперативної агрологістики на сьогодні переважно репрезентована спеціалізованими логістичними кооперативами. При цьому, строкатість розвитку кооперативного руху в регіоні пов'язана з тим, що економічно активними є логістичні кооперативи лише в Покровському та Апостолівському районах, в 10-ти районах вони зареєстровані, але фактично не функціонують, а ще в 10-ти – взагалі відсутні. У 2012 р. у Покровському районі відбулося відкриття першої в Україні Кооперативної навчально-інноваційної міні-ферми.

Дослідженнями встановлено та класифіковано основні *SWOT*-чинники розвитку кооперативної молочарської логістики, яка найкраще розвинена в області (рис.).

Рис. Аналітична SWOT-модель регіонального розвитку кооперативної логістики в системі заготівлі і збуту молочної сировини (на прикладі Дніпропетровської області)

Джерело: власні дослідження.

Висновки. Всі ці чинники, а також результати анкетування на місцях свідчать про необхідність формування обласної стратегії пріоритетного розвитку кооперативів в системі логістики заготівлі і реалізації молочної сировини.

Перспективним в секторі молочного скотарства області є і формування логістично-переробних міні-кластерів кооперативного типу. Зокрема, реальні передумови для цього формуються в сусідніх Апостолівському і Криворізькому районах. На території Златоустівської і Кіровської сільських рад Криворіжжя планується ввести в дію перші в області кооперативні молокозаводи. До фінансування проекту передбачається залучення ресурсів місцевих громад (у вигляді будівель комунальної власності, послуг з інфраструктурного забезпечення та ін.), а також коштів міжнародних благодійних організацій та обласного бюджету. Перспективний розвиток кооперативної агрологістики в області вимагає державної підтримки і у будівництві та передачі через оперативний чи фінансовий лізинг кооперативам логістичних плодощових потужностей.

Розвиток же кооперативів в системі логістики зберігання і реалізації збіжжя, через високу капіталомісткість та конкуренцію приватно-корпоративного сектора (область має найбільший обсяг логістичних елеваторних потужностей у Степовій зоні), поки ще залишається ускладненим, хоча й досить перспективним напрямом формування кооперативно-логістичної моделі агробізнесу регіону.

Список використаних джерел

1. Величко О. П. Сутність раціоналістичної і забезпечувальної логістик та їх зв'язок з менеджментом / О. П. Величко // Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка». – Сер.: «Логістика». – 2012. – № 735. – С. 26–33.
2. Зіновчук Н. В. Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив як організаційна форма виробництва та реалізації біопалива // Н. В. Зіновчук, В. В. Зіновчук, В. В. Кухарець // Вісн. ЖНАЕУ. – 2011. – № 1. – Т. 2. – С. 65–73.
3. Свиноус І. В. Сучасний стан функціонування кооперативних зв'язків в тваринницькій галузі України / І. В. Свиноус // Сталий розвиток економіки. – 2012. – № 3. – С. 239–243.
4. Гаджинский А. М. Логистика: [учебник] / А. М. Гаджинский. – М.: ИТК «Дашков и К», 2005. – 432 с.
5. Інформація щодо діяльності с.-г. обслуговуючих кооперативів (СОК) станом на 01.07.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/uk/ministry?nid=3976>